

Uvodnik/Leading article

... MEDIETATEM UNIUS CASTELLI QUOD DICITUR SILIGANUM ET MEDIETATEM UNIUS VILLE QUE SCLAVORUM LINGUA VOCATUR GORIZA ...

(... polovico gradu, ki se imenuje Solkan,
in polovico vasi, ki se v jeziku Slovanov
imenuje Gorica ...)

Oton III.
Ravena, 28. april 1001

Goriška nekoč...

Pred tisoč leti je bilo v listini cesarja Otona III. prvič omenjeno ime kraja, »ki se v jeziku Slovanov imenuje Gorica«. O zdravstvu in zdravnikih v tistem času vemo le malo. Približno osemstopenetdeset let pred tem je v neposredni bližini, v Ogleju, deloval znameniti Galen. Tudi izkopanine antične Castre, današnje Ajdovščine, pričajo o uporabi zdravniškega orodja. V srednjem veku so na področju Goriške razsajale epidemije kuge, na primer leta 1224 in 1383. Kasneje, v drugi polovici petnajstega stoletja, je bil pojav kuge vezan na vpade Turkov.

Zdravstvene razmere so se pričele na Goriškem korenito spreminjati v začetku 16. stoletja, ko so po dedni pogodbi z goriškimi grofi postali novi gospodarji dežele Habsburžani. Novi oblastniki so uvedli preventivne ukrepe ob pojavih kuge, npr. kordon ob pojavu epidemije leta 1542. Zaradi organizacije zdravstvene službe so mestni očetje pozvali v Gorico znamenitega italijanskega zdravnika Piera Andreo Mattioli (1500-1577). Temeljna načela organizacije zdravstvene službe, ki jih je postavil Mattioli, so glavni deželni zdravniki (t. i. proto-mediki) upoštevali še v naslednjem stoletju.

Sedemnajsto stoletje je za Gorico in bližnjo okolico pomembno tudi zaradi urejanja prave bolniške službe. V prvi polovici tega stoletja je bila sezidana bolnišnica, v kateri sta delala oba takratna mestna zdravnika. Kasneje, leta 1656, je bila ustanovljena tudi bolnišnica usmiljenih bratov, ki je v naslednjih dveh stoletjih predstavljala najpomembnejši zdravstveni objekt na Goriškem.

Goriška je bila zaradi mejne lege tudi stičišče dveh različnih medicinskih šol in doktrin: na eni strani italijanske, ki so jo predstavljali predvsem diplomanti medicinske fakultete v Padovi, na drugi strani pa dunajske šole. Zaradi posebnega zakonskega določila (1753) so lahko zdravniški poklic opravljali samo tisti, ki so šolanje končali ali pa svoje znanje potrdili na eni od univerz avstrijske monarhije.

V tem času (18. stol.) so se štirje zdravniki, rojeni v Solkanu, posebej uveljavili na tujem. Najstarejši je bil Ivan Štefan Zanutti. Bil je dekan dunajske medicinske fakultete in cesarjev osebni zdravnik. Odlikoval se je pri zdravljenju ob epidemiji kuge na Dunaju. S kugo se je v tem času soočil tudi Franc Ksaverij Bensa (1670-

Sl. 1. Naslovnica znanstvene razprave Marka Antona Plenciča o škrlatinki (Dunaj 1762).

1750) in napisal knjigo »*Historia relatio pestis, annis 1712-1714, Austriam et conterminas partes infestantis*«. Najpomembnejši med zdravniki pa je nedvomno Marko Anton Plencič (1705-1788). Plencič je kot profesor na medicinski fakulteti na Dunaju napisal številna dela, ki ga uvrščajo med pomembne predhodnike moderne mikrobiologije. Četrti Solkanec, ki je zaslovel na tujem, pa je Anton Mihelič (1748-1818), profesor na medicinski fakulteti v Pragi, njen dekan in rektor tamkajšnje univerze. Objavil je dela s področja fiziologije in farmakologije.

V tem stoletju je kot protomedik pokneženih grofij Goriške in Gradiščanske in cesarsko-kraljevi svetovalec v zdravstvenih zadevah deloval Anton Muznik, rojen v Sv. Luciji (1726-1803). Muznik je temeljito opazoval pojave bolezni v raznih vremenskih in časovnih okoliščinah in opažanja opisal v knjigi »*Clima Goritense*« (1781).

...in danes

Tako kot pred skoraj štiristo leti predstavlja tudi v novejši zgodovini izgradnja nove bolnišnice pomemben mej-

nik v razvoju zdravstva na Goriškem. Leta 1975 je bilo v prostore nove stavbe preseljenih prvih pet oddelkov, ob koncu izgradnje leta 1983 pa so bile kot zadnje preseljene še operacijske dvorane. Danes je v tej osrednji zdravstveni ustanovi zaposlenih 105 zdravnikov, od tega 73 specialistov. Delo zdravnikov v bolnišnici je v veliki meri odvisno od delovanja osnovnega zdravstvenega varstva. Na tem področju dela 97 zdravnikov, med njimi 42 specialistov in 67 zobozdravnikov. S skrbjo za

kakovost, zdrav slog življenja, dobro sekundarno preventivo in potrebo po uvajanju najuspešnejših metod zdravljenja se zdravniki, sledeč svetovnim smernicam, spopadajo z vedno novimi izzivi.

Številka Zdravniškega vestnika, ki je pred vami, priča o opazovanju bolezenskih pojavov, o preizkušanju novih diagnostičnih metod, o uvajanju sodobnih oblik zdravljenja. Zrcali delo zdravnikov iz bližnje in daljne okolice *mesta, ki se v jeziku Slovencev imenuje Gorica...*

Matjaž Klemenc